

"Az égő csipkebokor" - Herczeg Géza és Herald Heinz drámája

FORDITOTTA: NOEL LANGLEY — BEMUTATTA
ERWIN PISCATOR RENDEZÉSÉBEN
A ROOFTOP THEATRE

Irta: KÖVES TIBOR

A "Burning Bush" premierjének az éjjelen, abban a termékeny órában, lefekvés és alvás között, amikor az ember gondolatban összefoglalja az elmúlt nap értelmét, azon töprengtem, hogy mi a titka a lenyűgöző, döbbenetes hatásnak, amelyik kiárad Herczeg Géza új drámájából.

A darab a tiszaezslári perről szól, Eötvös Károly történelmi párbajáról a sötétség hatalmaival és annak csatlósáival. A történetet jól ismerem. Mint mindenki más, én is olvastam a "Nagy Per" mindhárom kötetét és nem volt nehéz előrelátnom, hogy mit hoznak a következő színek. És mégis, a feszültség és izgalom, amelyik elfogott az első öt percben, nem hogy lassan alábbhagyott volna, hanem amint a hetven éves történet részletei megelevenedtek e felejthetetlen előadás keretében — egyre csak fokozódott jelenetről jelenetre.

Igazi színháznak éppen ez a célja: belemarkolni a néző lelkébe és kényszeríteni arra, hogy két és fél órán keresztül figyelje idegen emberek sorsát oly megindulással és odaadással, mintha a saját maga életét élné minden percben.

Herczeg Géza ezt a legmagasabb drámai követelményt zseniális eszközzel érte el. Új művészi formát talált és megteremtette a **dokumentális drámát**, azt a műfajt, amelyik az irodalom minden ágában a korunk egyik szükséglete.

A mi tragikus korszakunkban a művészet többé nem öncél. Ma minden ember történelmi figura. Az igazi művészet ma már nem főként esztétikai élvezetet óhajt okozni, de okokat nyomez s megoldásokat javasol.

"Az Égő Csipkebokor" egy törvényszéki tárgyalást dramatizál aggodalmas pontossággal. Nem romantizál, nem szónokol, de felmutat. A párbeszéd gyakran idézet. A nyersanyag a fontos, a döntő elem, a tradicionális sallang elmarad.

S a hatás ellenállhatatlan, mert amit ezek az eszközök megteremtnek az az Igazság, a tiszta, maradéktalan igazság. És mivel az igazság örök, a néző csakhamar rájön, hogy a színpadon nem csupán hat rongyos, szegény zsidó ügye került tárgyalásra, de minden ember ügye, akit valaha üldöztek, megrugdaltak, kerékbetörték.

A premieren magyar urihölgy ült mellettem. A véletlen úgy hozta, hogy Tiszadob, ahol a kis Solymosi Eszter holttestét kivetette a Tisza, annak idején e hölgy családjának a birtoka volt. Birtok persze ma nincs, a hölgy kivert menekült, aki élete kockáztatásával szökött meg a mai üldözők elől. Mindene elveszett, családjá szerte széjjel.

— Nincs különbség a Tisza partján, — mondotta. — A szereplők változnak, de az mindig. Mindig van áldozat és mindig van üldöző. Az emberi faj a bűnös!

Hogy ezt ily pontosan kiérzi a néző a darabból, ez Herczeg Géza drámájának a titka és sikere. A lázadás az örök rossz ellen, a

az nézze meg az "Égő Csipkebokrot." Mi lehet meggyőzőbb lélektani tanulmány, mint a gyászbaorult anya, — a Solymosi Eszteré, — aki letagadja, hogy a kis holttest az ő édes gyerekéé, mert ellopta a lelkét és megmérgezte az agyát az előítélet, a félelem, a terror, az irracionális indulat, mindez meg személyesítve a színpadon törtető, szadista vizsgálóbíró felejthetetlen figurájában.

E valóban historiai drámát a Dramatic Workshop hozta színre olyan előadásban, amely előtt nem kisebb szakértő vette le kálapját tisztelettel, mint Brooks Atkinson a "New York Times" híres kritikusa.

A rendező, Erwin Piscator, a két háború között Európa egyik legforradalmibb és legzseniálisabb színházi embere volt. Most Amerikában megmutatta, hogy semmit sem hajlandó feladni igényeiből és hogy a tiszta művészet maradt az ideálja — korántsem ideális körülmények között. Amit itt Piscator produkál az ítélen és szürkévé teszi a szokásos Broadway-műsort és megmutatja mi lehet a színház még ebben a kommerciális órában is, ha egy nagy művész, aki nem ismer megalkuvást, Herczeg Géza, olyan művet ír számára, amelyik inspirálja képzeleterejét és mozgósítja egész tehetségét.

